

Budapestre vonatkozó műveik

Osztályozás

284.2

Szerző: *E. [redacted] 7 [redacted]*
Cím: *A pesti egyház őskorából*
Forrás: *Az Ut. Pesti 1957. 10. 22.*

Hely: [redacted]
Idő: "1951"
Személy: [redacted]
Helyszám: [redacted]

(Hely) (Idő) (Köt. v. fűz.) (Oldal)

16 A pesti egyház őskorából A Kálvin-téri

eklézsia 1796-ban alakult. A buzgó áldozatkészség eredményeképpen 1804 után már a mai Kálvin-téren, az akkori Széna-piacon emelkedett imaházuk közvellenül a mostani templom tövében. Ekkoriban az egész országban megindult az adakozás «a magyar haza helvét jeruzsálemi templomára».

Az országos gyűjtés nehéz kezdetein sokat használt az egyház legkorábbi hívei között szereplő Karacs Ferenc, a debreceni teológiát végzett rézmetsző, aki, Tótfalusi Kiss Miklóshoz hasonlóan, valóságos kultúrhus volt, igaz ugyan, hogy nem a XVI. századi élet-kerekék között. Kultúrtörténeli tény volt Karacs és a debreceni rézmetsző-deákok működése. Ezek készítették ugyanis az első magyarnyelvű térképeket és világtalaszokat, a magyar középiskolai oktatást örök hálára kötelezve. Karacs akkor már befejezte külföldi, bécsi tanulmányait s olyan hírre tett szert, hogy az orosz cári udvarba is meghívták. Ő azonban, hiába buzdi-

totta Kazinczy is, nem fogadta el a meghívást. Pesten telepedett le s «nemes áldozatok árán igyekezett a tudományok terjesztéséhez oly nélkülözhetetlen... térképek sokszorosításával könnyíteni a tanuló ifjúság előhaladását.» Az egyház óriási kiadásaihoz úgy járult hozzá, hogy az építendő istenháza alaprajzát és homlokzatát ingyen részbe metszette s ezeket az izléses nyomtatványokat az egész országban árulták. Ugyancsak személyes gondjának tekintette a helvét iskolának évenként térképpel való ellátását, «melyről nekem — írja leánya, Karacs Teréz — mint a térképkészítő és ajándékozó leányának többször engedélyeztetett, hogy tanuló társnőimnek, sőt fiutársaimnak is magyarázzam az országok... fekvését, melyhez némileg értettem, mivel anyám, atyám is nem ritkán foglalkoztak... velük és én, 9—10 éves gyermek, gyer-

mekes módomban szerint, hasonló hallgatóim örömeire, kielégítően adtam elő.»

A protestáns tanulók sorsa ebben a korban elég nehéz volt, mert még instruktorokul sem ajánlkozhattak vallásuk miatt. Karacs legtöbbször házában látta vendégül ezeket az ifjakat.

Legmaradandóbb hírre

azzal tett szert Karacs háza, mely a mai Szentkirályi-utcában, a 23 szám alatt állott és éppen a mai rádió telkéig nyúlt, hogy 1811 és 1812. években vendége és ingyen lakója volt Katona József, a Bánk bán költője. Vállalhatott volna ugyan instruktorságot, de a kiváló rézmetsző kész örömmel ajánlotta fel számára egy egész szobáját. Gyulai Pál, Katona-életrajzában derűs esetet örökít meg. Egy alkalommal a drámaíró atyja személyesen jött fel Kecskemérről, hogy fiát hazahívja s lebeszélje életmódjáról. A fiú azonban éppen próbán volt a Rondellában s a haragvó apa Karacsnéval találkozott. A művelt és finommodorú háziasszony azonban egészen a lelkére beszélt és megvesztegetően kulturált és ügyes formában talált különbségtévesztéssel a «komédiás» és a «színművész» között. Annára elragadta, hogy

esle együtt mentek el a Katona játékat megnézni. Ott éppen a «Szerelem gyermeke» című darab címszerepét alakította a fiú s az öreg úgy meghatózott játékán, hogy sírva fakadva fordult Karacsnéhoz: «A kölyök de jól viszi, hol tanulta ezt?»

A Karacs-házban íródott a Bánk bán is. «Midőn a darab a Nemzeti Színházban először adatott — számol be hűségesen Karacs Teréz —, számtalanszor jöttek hozzánk megbámulni a kis festetlen jenyőfasztalt, melyen annak léte adott írója.»

A Karacs-porta tehát az írók és művészek gyakori találkozóhelye. Szemben lakott vele Kultsár István, az első magyar hírlap, az új iroda-

lom egyik legfontosabb sajtószerve, a «Hazai és Külföldi Tudósítások» szerkesztője. Az irodalmi harcok, az írói szervezkedés, a nyelvújítás nagy harcai itt, a két szembenálló porta közt velették legérdekesebb, meg legtársaságosabb hullámaikat. Mindkettőjüknél megfordult és szinte három nemzedék adott egymásnak találkozót, Virág Benedeken, Kazinczyn és a fiatal Bajzán keresztül. Fáy András, Vitkovics, Horváth István, Vörösmarty, Döbrentey s Ferenczy Istvánnal* élükön, a korabeli festők, szobrászok és rézmet-

szők és színészek szépen megfértek Karacsnál, akkor is, ha neológusok voltak, akkor is, ha orthológusok. E társaságban elhangzott beszélgetésekből és Trattner János Tamás ádózatalkészségéből született meg 1817-ben a «Tudományos Gyűjtés-könyv», a magyar-célú tudományosság legfőbb orgánuma sok-sok éven át. Ugyanez születési helye az «Aurora»-nak is, öt évvel később s így innen indult a nagy romantikus nemzedék pályafutása.

Az öreg Virág Benedek

a szűk budai utcácskából már csak ritkán szállt le ebbe a harcok és győzedelmeskedő nemzedékbe. Kultsár Istvánnál, a gazda nevenapján, egyszer Imre János egyetemi tanár fel is szólította, kölözön hozzá Pestre. Az öreg így szólt: — János barátom, a ti fényes életeteket nem kívánom osztani. Ha Karacsunk Tuszkulánumban volna számomra hely, ott jól érezném magam.

A gyümölcsös, filagóriás porta, ahonnan akkor még a Gellérthegy, a budai hegyek felé nem tették lehetetlenné a kilátást az azóta közbeépülő nagy paloták: csakugyan Tuszkulánum volt. S a protestáns diákok a megmondhatóit, mennyire ékeskedett ez a Tuszkulánum a kultúra áldásaival is. A gazda és felesége nagy könyvedvelők és buzgó előfizetőszerzők voltak. Valamennyi lapból, folyóiratból, könyvből, sőt a Széchenyi István «Hitel»-jéből is dedikált példányt kapott Karacsné. S a fiatalabb generáció előtt az ebédlő asztalán szabadon rendelkezésre álltak mindenkor a könyvek és lapok. Be-bejöttek és olvastak a jurátus vagy medicus fiatal urak és olvasgatás után gyakran úgy távoztak, hogy nem is látták a háziakat. A szegény diákok annyira rákaptak kávéház híjján erre a kitűnő alkalomra, hogy egyszer, amikor hogy-hogy nem, a kapu zárva volt, — az utcai ablakon másztak be a kultúraéhes látogatók.

E. J.